

РОЗДІЛ III. АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО

УДК 341.36: 004.056.5: 323.266

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Нікітенко О.І., д.ю.н., професор, Заслужений юрист України

elena.mail1972@gmail.com

Питання забезпечення внутрішньої інформаційної безпеки для України перебувають сьогодні на одному рівні із захистом суверенітету й територіальної цілісності, забезпеченням її економічної безпеки. Роботи над концепцією інформаційної безпеки України спрямовуються на систематизацію питань, які поєднані в проблему забезпечення інформаційної безпеки країни, на визначення методів і засобів захисту життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави в інформаційній сфері, на створення засад для формування державної політики інформаційної безпеки, розвитку інформаційного простору країни.

Ключові слова: інформаційна безпека, державна політика, внутрішня безпека, національна безпека, державна таємниця, інформаційна захищеність.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В СИСТЕМЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Никитенко А.И.

elena.mail1972@gmail.com

Вопросы обеспечения внутренней информационной безопасности для Украины находятся сегодня на одном уровне с защитой суверенитета и территориальной целостности, обеспечения ее экономической безопасности. Работы над концепцией информационной безопасности Украины направлены на систематизацию вопросов, которые объединены в проблему обеспечения информационной безопасности страны, на определение методов и средств защиты жизненно важных интересов личности, общества, государства в информационной сфере, на создание основ для формирования государственной политики информационной безопасности, развития информационного пространства страны.

Ключевые слова: информационная безопасность, государственная политика, внутренняя безопасность, национальная безопасность, государственная тайна, информационная защищенность.

INFORMATION SECURITY IN THE NATIONAL SECURITY SYSTEM

Nikitenko A.I.

elena.mail1972@gmail.com

The issues of internal information security for Ukraine today are on par with the protection of the sovereignty and territorial integrity, ensuring its economic security. Researches of the concept of information security of Ukraine are aimed at systematization of the issues related to the problem of information security, to determination of the methods and means of protecting the vital interests of the individual, society and state in the information sphere, creation of the basis for public policy on information security, development of information space.

The author believes that the concept of internal information security can be viewed in several ways. Firstly, this is a condition of security of social information environment, which provides its formation, use and development in the interests of citizens, organizations and state. Information environment is understood as a scope of activities of subjects related to the creation, processing and consumption of information.

Secondly, information security is a condition of security of information needs of an individual, society and the state, which ensured their existence and progressive development regardless of the presence of internal and external threats to information. Condition of awareness determines the level of adequacy of the subject's perception of reality and as a result – the validity of decisions made and actions taken.

Thus, public policy in internal information security defines the main directions of law enforcement in this area. These directions are caused by the focus of national interests, society and individuals. We believe that in fact it is true, as the task of information security measures is to mitigate the damage caused by incomplete, untimely or inaccurate information or negative information influence caused by consequences of the operation of information technology, as well as unauthorized dissemination of information. Therefore, internal information security requires availability of certain public institutions and living conditions of its subjects established by international and domestic law.

Key words: information security, public policy, internal security, national security, state secret, information security.

Інформаційна внутрішня безпека в системі забезпечення національної безпеки є важливою рисою світового суспільного прогресу. Розвиток інформаційних технологій і впровадження їх практично в усі сфери діяльності суттєво змінюють структуру суспільства. Україна вступає в нову еру

інформаційного суспільства. Реалізація національних інтересів щодо забезпечення національної безпеки – один із найважливіших напрямів цієї трансформації. На цьому шляху відкриваються широкі можливості розвитку країни, водночас виникають нові загрози й виклики. Існує цілий комплекс інформаційних загроз, серед яких однією з ключових є відсутність яскравої ідентифікації України в глобальному інформаційному просторі та чіткої стратегії входження у світове інформаційне суспільство. Особливістю останнього є те, що стратегічним ресурсом стає інформація, яка здатна взаємодіяти не лише з матеріальним, а й із духовним світом людини.

Сучасний стан забезпечення національної та інформаційної безпеки України потребує розробки науково обґрунтованої державної політики й стратегії в цій галузі, визначення системи національних цінностей, життєво важливих інтересів особистості, суспільства й держави, визначення зовнішніх і внутрішніх загроз цим інтересам, пошуку ефективних заходів для забезпечення безпеки в усіх її сферах [1]. Суб'єктів інформаційної сфери та окремі елементи її інфраструктури можна об'єднати поняттям «інформаційна система», якою забезпечується отримання й обробка даних, видача результату або зміна власного зовнішнього стану. Інформаційне суспільство, як і будь-яка система, складається зі структурних одиниць. До її складу входять суб'єкти інформаційних процесів, інформація, призначена для використання суб'єктами інформаційного суспільства, інформаційна інфраструктура, суспільні відносини, які складаються у зв'язку зі створенням, зберіганням, передачею й розповсюдженням інформації [2]. Метою існування інформаційних систем, інтегрованих до інформаційного суспільства, є зміна у власних інтересах поведінки інших інформаційних систем або ж підтримання їх поведінки незмінною [3].

Забезпечення правоохоронними органами інформаційної внутрішньої безпеки є своєрідною характеристикою та необхідною умовою життєдіяльності людей, суспільства чи держави в цілому, а її забезпечення має розглядатися як невід'ємна частина державної політики, тобто як одна з найбільш важливих функцій держави.

Інформаційна безпека відіграє суттєву роль у забезпеченні життєво важливих інтересів будь-якої країни. Метою забезпечення інформаційної безпеки в Україні є створення розгалуженого й захищеного інформаційного простору, захист національних інтересів України в умовах формування світових інформаційних мереж, захист економічного потенціалу держави від незаконного використання інформаційних ресурсів, реалізація прав громадян, установ і держави на отримання, поширення й використання інформації [4].

Базовим є Закон України «Про інформацію», у якому сформульовано основні поняття та політику держави в інформаційній сфері. Закон надає право громадянам на комунікацію, обумовлює режим доступу до інформації, широкі можливості розвитку підприємництва, регулює міжнародне співробітництво. Нормативно-правові акти, що регулюють процес інформатизації (зокрема, Закон України «Про національну програму інформатизації»), визначають загальні принципи державної політики у сфері інформатизації: розвиток інфраструктури, концентрацію комунікації у сфері державного підприємництва, безпеку фінансового інформаційного середовища, розвиток інформаційної економіки. Пріоритетними напрямками впровадження інформаційних технологій визнано створення нормативно-правової бази (комп'ютерного права), побудову нових сучасних каналів зв'язку (наприклад, оптично-волоконних, супутникових, телекомунікаційних), формування комп'ютерної мережі освіти як компонента «Internet», створення інформаційних продуктів, систем захисту інформації тощо. Концептуальні засади інформаційної політики потребують активної реалізації та впровадження в політичну, економічну й соціальну сфери України, щоб забезпечити участь держави в європейському інформаційному просторі, осучаснити економіку й виробництво, розвинути власний інформаційний простір на рівні держав, які прямують до інформаційного суспільства.

Проблемі інформаційної безпеки присвячено розділ 11 Концепції національної інформаційної політики України. Основи державної політики в галузі внутрішньої безпеки визначено в перших двох статтях цього розділу (статті 38 та 39). Стаття 39 практично формулює суть національних інтересів України в інформаційній сфері. Виділено чотири складові цих інтересів:

- 1) дотримання конституційних прав і свобод людини й громадянина у сфері отримання інформації та користування нею, забезпечення духовного відновлення України, збереження й зміцнення моральних цінностей суспільства, традицій і гуманізму, культурного й наукового потенціалу держави;

- 2) інформаційне забезпечення державної політики України;
- 3) розвиток сучасних інформаційних технологій, вітчизняної інформаційної індустрії засобів інформатизації, телекомунікації та зв'язку, забезпечення потреб внутрішнього ринку продукцією, вихід цієї продукції на світовий ринок, забезпечення накопичення, охорони й ефективного використання вітчизняних ресурсів;
- 4) захист інформаційних ресурсів від несанкціонованого доступу, забезпечення безпеки інформаційних і телекомунікаційних систем на території України.

Стаття 38 підсилює важливість проблеми забезпечення конституційних прав людини й громадянина на свободу інформаційної діяльності, державних гарантій на обмеження цієї діяльності з метою захисту прав і свобод інших осіб, а також інтересів держави. Основними складовими Концепції (основ державної політики) національної безпеки України є такі: національна безпека, національні інтереси, національні цілі, пріоритети й принципи задоволення та захисту національних інтересів, загрози національній безпеці, система національної безпеки. Таким чином, правові засади інформаційної політики України показують, що наш інформаційний простір буде без достатнього захисту до тих пір, доки не набуде постійного зростання конкурентоздатний вітчизняний інформаційний продукт, який своєю якістю зменшував би або взагалі витіснив попит на закордонні джерела інформації та збагачував інтереси народу до власних джерел. Проблема інформаційної безпеки набула особливого значення в умовах, коли в державних структурах і в суспільстві в цілому зрозуміли, що інформаційні ресурси є об'єктом власності та мають товарну цінність [5].

Система національної безпеки – це сукупність державних структур і недержавних організацій, які функціонують у сфері захисту прав і свобод людини, базисних цінностей від зовнішніх і внутрішніх погроз, а також відповідна підсистема законодавчих актів держави й нормативних документів недержавних організацій. Національна безпека – це ступінь захищеності життєво важливих інтересів, базових цінностей, прав і свобод особи, суспільства й держави від зовнішніх і внутрішніх загроз [6].

Набуває актуальності питання створення концепції інформаційної безпеки держави, яка повинна стати основою для розробки програм, стратегій, політик та інших нормативних документів забезпечення внутрішньої інформаційної безпеки: Концепції нормативно-правового забезпечення системи внутрішньої інформаційної безпеки України, яка повинна закласти основи довгострокової системної, цілеспрямованої та планомірної роботи з реформування й удосконалення національного законодавства у сфері інформаційної безпеки, розробки та впровадження механізмів реалізації правових норм, що регулюють відношення в інформаційній сфері, удосконалення системи ліцензування діяльності у сфері захисту інформації; Програми розвитку наукової та науково-технічної діяльності у сфері інформаційної внутрішньої безпеки, яка має спрямовуватися на підтримку пріоритетних фундаментальних і прикладних наукових досліджень у сфері інформаційної безпеки, збереження й збільшення наукового потенціалу держави в цій галузі, підготовку висококваліфікованих кадрів. Ігнорування проблем забезпечення внутрішньої інформаційної безпеки може призвести до труднощів у прийнятті найважливіших політичних, економічних, соціальних рішень тощо [8].

На сучасному етапі в Україні немає реальних гарантів інформаційної внутрішньої безпеки держави, відсутній комплекс нормативно-правових актів щодо захисту інформаційних ресурсів та інформаційної інфраструктури. Процес інформатизації має стихійний, некерований характер із переважним ухилом у бік використання засобів інформатизації іноземного виробництва.

Ситуація, що склалася сьогодні навколо України та в Україні, коли вітчизняне суспільство постійно відчуває інформаційно-психологічний тиск ззовні на всіх рівнях, вимагає створення в Україні системи інформаційно-психологічної оборони за участю засобів масової інформації. Держава має бути спроможною захищати певні інформаційні сфери від впливу ззовні. Породження оптимізму чи песимізму в населення має бути державною проблемою. На Україну здійснюється масова інформаційно-ідеологічна агресія, якій ми нічим не можемо запобігти. Існування системи законодавчих актів ще не гарантує реального захисту інтересів суспільства щодо отримання вільної й неупередженої інформації.

На нашу думку, поняття інформаційної внутрішньої безпеки можна розглядати в декількох ракурсах. По-перше, це стан захищеності інформаційного середовища суспільства, який забезпечує його формування, використання й розвиток в інтересах громадян, організацій, держави. Під

інформаційним середовищем розуміють сферу діяльності суб'єктів, пов'язану зі створенням, обробленням і споживанням інформації.

По-друге, інформаційна безпека – це стан захищеності потреб особи, суспільства й держави в інформації, за якого забезпечується їхнє існування та прогресивний розвиток незалежно від наявності внутрішніх і зовнішніх інформаційних загроз. Стан інформованості визначає ступінь адекватності сприйняття суб'єктами навколишньої дійсності та, як наслідок, обґрунтованість рішень і дій, що приймаються.

Таким чином, державна політика забезпечення внутрішньої інформаційної безпеки країни визначає основні напрями діяльності правоохоронних органів у цій галузі. Ці напрями обумовлюються змістом національних інтересів держави, суспільства й особистості. На нашу думку, це є слушним, оскільки завданням заходів з інформаційної безпеки є мінімізація шкоди через неповноту, несвоєчасність чи недостовірність інформації або негативного інформаційного впливу через наслідки функціонування інформаційних технологій, а також несанкціоноване поширення інформації [9]. Саме тому внутрішня інформаційна безпека передбачає наявність певних державних інститутів та умов існування її суб'єктів, що встановлюються міжнародним і вітчизняним законодавством [10].

ЛІТЕРАТУРА

1. Стрельцов А. Направлення удосконалення правового забезпечення інформаційної безпеки / А. Стрельцов // Інформаційне суспільство. – 1999 – № 6. – С. 15-21.
2. Шерстюк В. Інформаційна безпека в системі забезпечення національної безпеки / В. Шерстюк // Інформаційне суспільство. – 1999. – № 5. – С. 3-5.
3. Беляков К. Управління та право в період інформатизації / К. Беляков. – К. : Вид. «КВІЦ», 2001 – 308 с.
4. Литвиненко О. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії : монографія / О. Литвиненко. – К. : ВКФ «Сатсанга», – 2000. – 222 с.
5. Морозов А. Організаційні та правові засади створення національного інформаційного простору / А. Морозов // Наука та наукознавство. – 2000. – №3. – С. 30-34.
6. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України : Постанова ВР України від 16 січня 1997 року, №3/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3/97-%D0%B2%D1%80>
7. Гончаренко О. Стратегія національної безпеки України та військова реформа / О. Гончаренко, Є. Лісицин // Наука і оборона. – 2000. – № 1.– С. 35-38.
8. Бучило І. Інформаційне право : основи практичної інформації / І. Бучило. – М. : Наука, 2001. – 253 с.
9. Циганов В. Політична безпека і безпечна політика : Складові, ознаки, стан, тенденції / В. Циганов. – К. : Ніка-Центр, 2006. – 108 с.

REFERENCES

1. Streltsov, A. (1999), “Direction of improvement of legal information security”, *Informatsiyne suspilstvo*, no. 6, pp. 15-21.
2. Sherstyuk, V. (1999), “Information security in the national security system”, *Informatsiyne suspilstvo*, no. 5, pp. 3-5.
3. Belyakov, K. (2001), *Upravlinnya ta pravo v period informatizatsiyi* [Management and law during informatization], Vid-vo «KVITs», Kyiv, Ukraine.
4. Litvinenko, O. (2000), *Spetsialni informatsiyni operatsiyi ta propahandistski kampaniyi : monohrafiya* [Special information operations and propaganda campaigns : monograph], VKF «Satsanga», Kyiv, Ukraine.
5. Morozov, A. (2000), “Organizational and legal principles for creation of a national information space”, *Nauka ta naukoznavstvo*, no. 3, pp. 30-34.

6. "Concept (Principles of Public Policy) of the National Security of Ukraine" Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine of January 16, 1997 №3/97-ВР, available at : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3/97-%D0%B2%D1%80>
7. Honcharenko, O. and Lisitsin, E. (2000), "Strategy of the national security of Ukraine and military reform", *Nauka i oborona*, no.1, pp. 35-38.
8. Buchilo, I. (2001), *Informatsiyne pravo : osnovy praktichnoyi informatsiyi* [Information law : Fundamentals of practical information], Nauka, Moscow, Russia.
9. Tsiganov, V. (2006), *Politychna bezpeka i bezpechna polityka : Skladovi, oznaky, stan, tendentsiyi* [Political security and safe policy : Composition, characteristics, status, and trends], Nika-Tsentr, Kyiv, Ukraine.

УДК 342.5: 504

ПОВНОВАЖЕННЯ Й КОМПЕТЕНЦІЯ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ З ПИТАНЬ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Василенко Л.П., к.ю.н., доцент

*Житомирський національний агроекологічний університет,
Старий бульвар, 7, м. Житомир, Україна
lesyavasilenko@ukr.net*

У статті аналізується нормативно-правовий матеріал, яким регламентуються повноваження та компетенція посадових і службових осіб центральних органів виконавчої влади у сфері захисту об'єктів довкілля.
Ключові слова: центральні органи виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, захист об'єктів довкілля, обов'язок, відповідальність посадових осіб.

ПОЛНОМОЧИЯ И КОМПЕТЕНЦИЯ ЦЕНТРАЛЬНЫХ ОРГАНОВ ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ ВЛАСТИ ПО ВОПРОСАМ ЭКОЛОГИИ И ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ

Василенко Л.П.

*Житомирский национальный агроэкологический университет, Старый бульвар, 7, г. Житомир, Украина
lesyavasilenko@ukr.net*

В статье анализируется нормативно-правовой материал, которым регламентируются полномочия и компетенция должностных и служебных лиц центральных органов исполнительной власти в сфере защиты объектов окружающей среды.
Ключевые слова: центральные органы исполнительной власти по вопросам экологии и природных ресурсов, защита объектов окружающей среды, обязанность, ответственность должностных лиц.

POWERS AND COMPETENCES OF THE CENTRAL EXECUTIVE AUTHORITY ON ECOLOGY AND NATURAL RESOURCES

Vasylenko L.P.

*Zhytomyr national agroecological university, Stary bulvar, 7, Zhytomyr, Ukraine
lesyavasilenko@ukr.net*

The article analyzes the legal material regulating the powers and jurisdiction of officers and employees of central authorities in the protection of environmental objects.

The author investigated the following powers of the central executive authority on environment and natural resources: state control over the use and protection of the environmental objects, issuance of permits for disposal of waste, emissions of harmful substances into the environment, providing information on the environment.

It is proved that an integral part of the rule of law is determination of duties of officers and employees and their responsibility for improper performance or failure to perform duties by constitutional regulations. In the absence of such, the rules proclaiming constitutional guarantees are declarative in nature, and can not promote the development of democracy and the rule of law, implementation of the declared constitutional guarantees.